ȘTEFANIA CRISTESCU DESPRE CAMPANIA MONOGRAFICĂ DRĂGUȘ 1929

Sanda GOLOPENȚIA

Universitatea Brown
Brown University
Personal e-mail: sanda_golopentia@brown.edu

ȘTEFANIA CRISTESCU ON THE MONOGRAPHIC CAMPAIGN OF 1929 IN THE DRĂGUȘ VILLAGE

Ștefania Cristescu, who participated in the 1929 Drăguș campaign, has left a presentation of the village in her correspondence with Anton Golopenția, a list of 36 informants (including their names, age, address and schooling), a number of informant portraits, as well as some of the material she and her sociologist colleagues collected. We reproduce and discuss these data.

Keywords: monographic campaign, Drăguș, Dimitrie Gusti, Anton Golopenția, sociologists. Informants.

În 2019 s-au împlinit 90 de ani de la prima campanie monografică de la Drăguș. Satul a fost unul al revenirilor. În 1932 el a găzduit o a doua campanie, în 1933 monografiștii, aflați în campanie de redactare la Făgăraș, l-au vizitat regulat spre a-și completa informația. Anul 1934 e un an în care, la București, au loc ședințe menite să scoată din impas lucrul în comun la monografia satului. Iar în anii 1938 și 1939, inițial în perspectiva celui de al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie care urma să aibă loc în România, Traian Herseni preia conducerea unei vaste monografii a Drăgușului (realizate parțial, printr-o serie de volume independente), în timp ce mai mulți cercetători încearcă și o cercetare zonală asupra regiunii cadru – Țara Oltului. Niciunul din satele cercetate nu s-a bucurat de atâta atenție. La Nerej, Șanț și Runcu s-a revenit de câte două ori, Cornova rămâne prin rapiditatea cu care s-au publicat în cazul ei rezultatele cercetării echipei, dar Drăgușul a ocupat mințile și scrisul moonografiștilor timp de nu mai puțin de zece ani.

Ștefania Cristescu se numără printre cei care au participat la toate descinderile enumerate. Lucrările și scrisorile ei conțin astfel mărturii prețioase (a) cu privire la aspecte ale campaniilor care sunt de acum departe în timp și greu de imaginat și (b) cu privire la modul în care a evoluat, în gândirea unui cercetător al Școlii sociologice gustiene, perceperea unui sat despre care s-a scris mult și din perspective diferite.

Este vorba, în ceea ce privește lucrările Ștefaniei Cristescu Golopenția, de volumul *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*, București, Institutul de Științe Sociale al României, 1940 (retipărit sub titlul *Credințe și rituri magice*, București, I.Ș.S.R., 1944 și sub titlul inițial, București, Paideia, 2002) și de articolele *Chestionarul pentru studiul credințelor, practicilor și agenților magici în satul românesc*, SR, I (1936), nr. 4, p. 36–38; *1. Éléments magiques dans la vie spirituelle des paysans roumains de diverses régions du pays. 2. La méthode pour l'étude des croyances et pratiques*

magiques, în XIVe Congrès International de Sociologie. *Communications*, Bucarest, Institut des Sciences Sociales de Roumanie, 1940, p. 3–15; *Plan pentru cercetarea credințelor și riturilor domestice ale țărănimii românești*, extras din *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, I.Ș.S.R., 1940, 13 p. Volumul menționat a luat premiul Academiei în anul 1940, la recomandarea profesorului D. Gusti. Articolele sunt întemeiate în schimb pe experiența câștigată de Șt.C. în ansamblul campaniilor monografice la care a participat, care include Drăgușul dar nu se limitează la el. Ne putem întreba ce a rămas nepublicat în portofoliul, despre care știm că a fost bogat al Ștefaniei Cristescu, și cum se explică nepublicarea însăși timp de atâția ani, dacă ținem seama de faptul că primul și singurul text antum al autoarei dedicat integral Drăgușului a apărut la 11 ani după terenul din 1929. La prima întrebare, răspunsul se află în arhiva cercetătoarei, pe care o vom evoca în cele ce urmează. La a doua întrebare aduce elucidări importante corespondența Ștefaniei Cristescu, cuprinsă în volumele Anton Golopenția, *Rapsodia epistolară* II (București, Editura Enciclopedică, 2010) și Ștefania Cristescu-Golopenția, *Sporul vieții. Jurnal, studii, corespondență*, București, Paideia, 2007. Ca și etapele reflecției asupra Drăgușului, așa cum le configurează ansamblul publicațiilor, documentelor științifice și al scrisorilor rămase de la Șt.C., ele vor forma substanța unor articole vitoare. Pentru moment ne concentrăm asupra informațiilor pe care le oferă arhiva Ștefaniei Cristescu (astăzi inclusă în AFG) cu privire la campania monografică din anul 1929.

Într-o scrisoare adresată de la Drăguș lui Anton Golopenția Ștefania Cristescu, proaspăt sosită în campania monografică din anul 1932 evocă cercetarea din 1929, marcând deopotrivă continuitatea și hiatul (prin moartea unor informatori de seamă) dintre cele două momente:

> Drăguș, 17 iulie 1932
> „Prieten drag,
> N-aș fi crezut niciodată că Drăgușul va ști – și de data aceasta – să mă rețină odată mai mult.
> Și-a încercat din nou și mai de timpuriu puterea-i de vrajă: m-a primit cu „nuntă mare", cu aceleași fete și flăcăi mândri, cu un Ionică jucăuș de-abia de opt ani, fratele miresei.
> Dar niciodată n-am simțit mai zadarnică pedanteria noastră ce se amestecă în viața simplă a acestor oameni simpli, cari după o săptămână de grea muncă liniștită, la strâns fânul pe câmp ori la prășit „picioicile"[1] își deschid larg pieptul și sorb vinul și-și desfată privirea și-și desprind glasul și „mustră"[2] și joacă și râd.
> Te întrebi ce caută lângă ei Stahl și de ce se tot ține după „borese"[3] întrebându-le cum le cheamă, de-s rude cu mireasa sau numai vecine (spre marea lor nedumerire) sau indiscreta Ștefania vrând să afle de la „soacra mare" cam cât să coste „păpucii"[4] pe care mirele i-a dat dar la ospăț „soacrei mici"– și multe de acestea.
>
> De abia miercuri, după ce nunta s-a așternut goală într-o redactare care a fost una din bucuriile sentimentale ale D-lui Stahl, în asfințit de soare, am pornit singură cu mine în sat, să-mi revăd bătrânii mei informatori peste care au curs încă trei ani[5].
> Și am aflat așa că după Niculae Fogoroș a murit și Damu Codrea, că Ana Bota e beteagă-n pat, că s-o dus și „bătrâna Iovului", singura descântătoare de seamă a satului.
> A murit și Sofia Nișchii, bunica lui „Ionică cu mielele" (pe atunci băiețel de trei ani, pe care Mihai Pop îl trăgea cu mare bucurie de cap) – Sofia Nișchii, cea mai bună prietenă a mea din Drăguș.
> M-am oprit, am intrat în curtea ei și m-a primit același câine rău (deși e altul), aceeași casă mică și murdară; ca și altădată am alergat cu nerăbdare să scap de toate și să mă așez pe iarbă în grădina cu pajiști.
> „Ionică cu mielele" are acum șase ani, e un băiețel firav (nu mai e bucălatul de altădată), dar are același zâmbet și-și amintește bine de tot de noi: iată și prima mea bucurie drăgușeană.
> Cu mare nerăbdare prind acum momentele libere ale bătrânei Ilina Fogoroș de pe ulița Grădinarilor, care-mi vorbește minunat despre „Măiestre" (fete frumoase ce cântă-n puterea nopții pe sus și care nu sunt decât slujnicele lui Lisandru Machedon, devenite așa deoarece au avut îndrăzneala neiertată să bea apa vie din „glăjile"[6] pe care le dăduse acestuia un înger) și despre „Lucru slab" (diavol) și strigoi și ursitoare.
> Se mai întâmplă să fiu reținută din drumul meu pe vâlcică în sus de țigani, care mă invită sus pe lemne, se strâng roată în jurul meu (la casa nr. 320 ?); din grup se desprinde figura de o neobișnuită distincție a băiețelului Gheorghe Orășan, care a călătorit prin țară, a fost pe la Curtea de Argeș și care-ți spune fără să te întrebe cea mai lungă oratie de nuntă pe care ai auzit-o vreodată, ție, care arzi de nerăbdare să asculți cu totul altceva.
> Aș vrea câteodată, copilărește, să strâng la mine satul tot și nu știu ce să fac cu el: mi-e drag, mi-e tare drag Drăgușul; azi la amiază mă duc să-l văd strâns pe pajiștea de lângă cruce, la horă, deși știu c-acolo nu este încă satul pe care-l caut eu în șoaptă tăinuită."
> (*Rapsodia* II, p. 55)

Pe o listă a informatorilor datând din 1932, Ștefania Cristescu a marcat numele celor cu care lucrase și în anul 1929 (și pentru care datele proveneau din acel an). Reproducem această listă, derivată, care, fără a fi lista completă, ne poate da totuși o idee cu privire la primele contacte ale unei membre a echipei monografice cu Drăgușul:

1 nume, prenume	2 vârsta	3 carte	4 adresa	5 comentarii
1. Gh. Bobeica	40 ani	da	?	A fost în America. Prizonier în Rusia.
2. Ana Bota	65 ani			Bolnavă, nu se mai poate vorbi cu ea [1932].
3. Maria Biliboacă	50 ani	nu		
4. Eva Borzea	40 ani			
5. Rafira Buneriu	60 ani			
6. Agritina Sam. Codrea	53 ani	nu	Lăscari 230	În 1929, 49 ani (?).
7. Adam Codrea	70 ani	da	Vălcică 204	Azi [1932] mort.
8. Sofia Ermolae Codrea	55 ani	da		
9. Dineti Mihai	24 ani			Cismar.
10. Dionisie Fogoroș				
11. Nic[olae] Fogoroș	28 ani	da		
12. Nic[ulae] Fogoroș	83 ani	nu	Ul. Bisericii 152.	Azi [1932] mort.
13. Agritina Loghin Gușăilă	57 ani	nu		1929. De văzut dacă e aceeași cu Agritina Loghin Gușăilă, 63 ani în 1932.
14. Guțianu Năstase	23 ani	da		
15. N. Guicu	23 ani	da		
16. Rafira Husea	18 ani	da		
17. Eufrosina V. Haneș	46 ani	nu		
18. Seana D. Iurcovan	51 ani	da		
19. Paraschiva Mocanu	73 ani	nu	„Lui Rușu" 178	
20. Rafira Poparad	46 ani	da		
21. Ion Racu	33 ani	da		
22. Maria Gh. Racu	25 ani			
23. Solomia Rogozea	72 ani	da		În 1932 74 ani, Ul. Mare 291.
24. Rafira Gh. Racu	52 ani	nu		
25. Maria Năstase Rogozea	46 ani	da		
26. Sofia Valeriu Rogozea	60 ani	nu		
27. Elisafta Moise Socaci	38 ani	nu	Nichești	
28. Dumitru Sofonea	?	?		Cojocar și măcelar 1932: 36 ani/ da (puțin)/ Vălcică 195
29. Ion Stoia	70 ani			
30. Vasile Sofonea	73 ani	nu	Ul. Mare 140	
31. Sofia Ion Stoia	54 ani	?		Sofia Nișchii. Moartă azi [1932]
32. Ilina Isac Sofonea	70 ani	nu		
33. Seana Zevedei Stoia	35 ani	nu		Fost în New York
34. Ion Sofonea	20 ani			
35. Rafira N. Sofonea				
36. Dumitru N. Tătaru	52 ani	da		

La numerele 2, 7, 12 și 31 se regăsesc în listă numele unora dintre cei pomeniți în fragmentul de scrisoare de mai sus: Ana Bota, Adam Codrea (Damu Codrea în scrisoare), Niculae Fogoroș și Sofia Ion Stoia (alias Sofia Nișchii). Lista oferă informații sumare care urmau să fie completate și aduse la zi pentru anul 1932.

După refuzul de colaborare pe care îl întâmpină în anii 1933/1934 din partea grupului compus din Ernest Bernea, Ion Ionică și D.C. Amzăr al echipei Spiritual (l-am prezentat în articolul *Cercetările din 1938–1939 ale Ștefaniei Cristescu Golopenția*, apărut în în „Anuarul Muzeului etnografic al Moldovei", XVII, 2017, p. 75–100), Șt. Cristescu renunță la redactări Drăguș și se concentrează asupra culegerii de la Șanț și a punerii la punct, pentru o eventuală monografie alături de A. Golopenția și Mihai Pop, a materialului cules de ea la Cornova.

Abia în anii 1938 și 1939, Șt. Cristescu va relua cercetările la Drăguș, din care a rezultat volumul *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* apărut în 1940. În Anexa intitulată *Informatorii* a acestui volum, Șt. Cristescu Golopenția revine în amintire asupra cercetărilor din verile anilor 1929 și 1932 (citățm exclusiv pasajele în care sunt evocați informatori din anul 1929):

„Materialul din care am clădit lucrarea de față a fost strâns aproape în întregime în lunile august (20 august – 1 septembrie) și septembrie — octombrie (17 septembrie – 7 octombrie) 1938. Aveam însă câteva informații și din verile anilor 1929 și 1932, când satul Drăguș a mai făcut obiectul cercetărilor noastre.
Dintre informatorii noștri de seamă din 1929 și 1932, pe mulți nu i-am mai găsit în 1938.
Au murit:
1. Bătrânul sfătos *Adam Codrea*, cel care știa așa de bine sărbătorile anului și toate zilele „în care nu e iertat să lucri".
2. Bătrâna *Ana Bota*, cea care-ți spunea descântece după ce terminase de citit pagini din Biblie și care se închina cu evlavie la sfârșitul descântecelor, vorbindu-ți în continuare de feciorul ei plecat departe, de la care îi rămăseseră cărți de filosofie pe care ți le arăta de fiecare dată, una câte una.
[...]
5. Sofia Ion Stoia (Sofia Nișchii), cea care știa să-ți spună despre vrăjile cu „iarba codrului", a murit și ea. A rămas în urmă s-o amintească sătenilor feciorul ei „foachi" (nelegitim), care are 29 ani, e încă necăsătorit și pe care sătenii îl socotesc că se face „pricolici", doarece este „foachi de foachi".
Din lunga listă a informatorilor noștri din 1929 și 1932 (am stat atunci de vorbă cu 65 de femei și 29 de bărbați) de la care am cules mai cu seamă descântece și leacuri, vom reține pe cei mai însemnați, care mai trăiesc și azi și care intră deci – în mod natural – în lista informatorilor noștri de seamă din 1938." (Șt. Cristescu-Golopenția, *Gospodăria*, p. 169–170).

Lista informatorilor din 1929 include 22 femei, 13 bărbați și un informator al cătui sex nu poate fi specificat, prenumele fiind redus la inițială (N. Guicu). Ar putea fi vorba de un Niculae. Printre informatorii importanți din lista restrânsă și comentată pentru anul 1938 apar trei nume care se regăsesc în lista din 1929: Paraschiva Mocanu (în poziția 1), Sofia Valeriu Rogozea (poziția 4) și Sofia Ermolae Codrea (poziția 9). Numerele de ordine 1, 4 și 9 nu marchează ierarhia dintre cele trei informatoare, lista fiind întocmită în ordinea descrescândă a vârstei. Notăm nepotrivirea de vârstă dintre cele două mențiuni, altfel concordante în ceea ce privește adresa, în cazul Paraschivei Mocanu.

Oferim în cele ce urmează portretele sumare și lărgite făcute de Șt. Cristescu Golopenția fiecăreia dintre cele trei informatoare:

„1. **PARASCHIVA MOCANU** „Dogăreasa" 88 ani nu Codrari (Hudița lui Rușu, 178) (idem, p. 170)
Dogăreasa (1), este venită în Drăguș din tinerețe, din Țara Moților (e născută în satul Scărișoara, jud. Turda). A plecat de acolo cu bărbatul ei și cu un grup mai mare de oameni. Au plecat pentru că, spunea ea: „acolo n-aveam cu ce trăi". S-au oprit prin locurile acestea, pentru că „oamenilor (adică bărbaților lor) , le-o plăcut că e pădure, cum o lucrat ei la doage".
Au dus-o greu la început până ce și-au făcut o căsuță. Acum „Dogăreasa" a rămas singură în casa ei de pe deal, unde însă rareori o găsești ziua. Muncește când într-o parte, când într-alta ca să-și ție zilele. Mai câștigă ceva din leacuri și scăldături, e vestită în sat pentru scăldătura de poceală.
Fire închisă și îndărătnică însă, cu greu se va decide Paraschiva Mocanu să-ți spună câte ceva. Ea rămâne pentru mine cea mai ciudată informatoare pe care am întâlnit-o vreodată. N-am reușit să mi-o apropii dintru început și de aceea puține lucruri aflasem de la ea. În ziua de 6 octombrie 1938 ea a venit singură la mine. Auzise că plec a doua zi și voia să stăm de vorbă. Mi-a spus atunci pe nerăsuflate lucruri pe care ar fi putut așa de bine să mi le spună altădată pe încetul. Mi-a atras însă dintru început atenția că pentru aceasta trebuie să-i dau zece lei să-și cumpere sare și să-i mai dau și ceva de mâncare. Dintr-un colț al gazdei mele a luat – socotind că n-o văd – fire de fuior (îi trebuia desigur pentru vreunul din leacurile ei „lână de furat").
Deși am rămas cu impresia că oamenii o socotesc mai pricepută decât este în realitate, Paraschiva Mocanu e o femeie cu care trebuie să stai de vorbă. Ea reprezintă amestecul de credințe a două regiuni. Trăiește apoi în sufletul ei de moață rătăcită pe alte meleaguri ceva din aerul misterios al pădurii, de care-ți vorbește cu cuvinte inspirate." (idem, p. 171)
„4. SOFIA VALERIU ROGOZEA „Sofica lu Văler" 73 nu Ulița Rogozarilor, 316 (idem, p. 170)
Sofia lu Văler (4) te cheamă de pe stadă cu vorba. Știe multe rituri în legătură cu drugana[7] și cu munca la câmp." (idem, p. 174)
„9. SOFIA ERMOLAE CODREA „Sofia lu Lăică" 65 ani da Ulița Codrari, 170 (idem, p. 170)
Sofia lui Lăică (9), bătrâna voioasă și vorbitoare, deși firavă și cu capul tremurând într-una, este poate cea mai interesantă informatoare a satului Drăguș. A rămas de mică singură pe lume. Nu-l știe pe tatăl ei. Mama ei a murit când ea împlinise de abia zece ani. Bărbatul unei surori a ei, căreia îi muriseră toți copiii, a luat-o „de suflet". Ea s-a dus la munte de la zece ani. „Eu am fost ciobăniță" – spune ea. A stat doisprezece ani la munte. A fost în Munții Trăsnița, Valea Sâmbetei, Vișteа Mare, Valea lui Mogoș.
E interesant cazul acestei femei care n-a avut în casă nicio bătrână, dar care știe așa de multe, căci „eu, câte n-am învățat prin munte! Și ce n-am văzut! Apoi am auzit din șezătoare... " Ea a umblat și umblă și acuma prin multe din satele din jur: „Eu am pretine peste tot locu. Am prin Corbghi, prin Ucea de Josu. Am și neamuri și pretine prin Ucea de Susu, prin Voivodeni, prin Sâmbăta de Josu. Mă duc pe la ele și

el ghin pe la mine".
Și femeile din sat vin multe și des pe la ea. Sofia lui Lăică, „de la bătaie[8] încoace dă zâle de leturghie la fomei": vin femeile la ea și ea le scrie pe o foaie de hârtie leturghia (pentru noroc la vite, păsări etc.). Femeile îi lasă bani și ouă. Ea duce leturghiile la biserică. Banii îi dă popii și ouăle preotesei. Pentru această muncă, când trece preotul la Bobotează, ei nu-i ia nimic: nici bani, nici grâu etc, (așa cum ia de la toate casele din sat).
A umblat mult, a auzit multe și toate s-au păstrat în capul ei. Știe fără greș toate obiceiurile în legătură cu casa, animalele și păsările din curte, nașterea (femeia chendeală[9] și copilul mic, tot ce-o întrebi). Știe mai mult decât toate femeile din sat: cum să te aperi de farmece, cum își aruncă femeile farmece unele la altele, ce să facă fetele ca să se mărite etc. Cele mai multe informații de la „Sofia lui Lăică" le-am cules. Mersul ei pe aiurea o face să fie singura femeie din sat care să-ți poată spune câte ceva despre „datul de babghiță" de exemplu, o practică magică de vindecare a copiilor mici, aproape necunoscută în satul Drăguș și a cărei specialistă pentru o regiune întinsă se află în Ucea de Jos.
Totuși, adaugă ea, „binele vine tot de la Dumnezău, drăguțul". Tot ceea ce știe ea devine tumultuos și poetic atunci când îți vorbește. Nimeni nu mi-a vorbit – spre exemplu – mai inspirat decât ea despre „rândunelele cerului" care „e bine să se apropie de casa omului" și despre „Sfântul Soare" la nu trebuie să te uiți decât dacă ești curat. Pleci uluită după ce ai stat de vorbă cu ea, de câte lucruri diverse pot încăpea în mintea unei femei de la țară. Darul cel mai bun pe care i-l poți face sunt câteva coli de hârtie de scris: îi trebuie pentru a scrie „leturghii" femeilor din sat." (idem, p. 173–174)

Evocările citate vorbesc despre relația strânsă a cercetătoarei cu informatorii. Remarcăm interesul pentru informatoare care concentrează experiența mai multor sate sau regiuni. Altfel, în mod novator, Șt. Cristescu Golopenția a subliniat că o interesează deopotrivă informatorii în vârstă și cei maturi, încă angrenați în acțiune, și informatorii cu și fără știință de carte, nefiind posibilă stabilirea unor strategii generale de tipul preferinței pentru vârstnici analfabeți care să înlocuiască întâlnirea atentă și selectivă cu un individ anume. Lista informatorilor din 1929 include 8 informatori de 50 de ani, 5 informatori de 40 de ani și 3 informatori de 60 de ani, față de 6 informatori de 70 de ani și 6 informatori de 20 de ani. 13 informatori știu carte. Vorbind despre informatoarele importante cu care lucrase în 1929, 1932 și 1938, Șt. Cristescu Golopenția scria: „Între ele e greu de stabilit o ierarhie: toate sunt aproape la fel de bune. De remarcat că un grup compact, destul de impresionant, din aceste informatoare e format din femei nu prea bătrâne, uneori având chiar numai 45 ani. Știința de carte nu le împiedică pe unele din ele de a fi adevărate cărți vii de tradiție. Aproape am spune că cele trei informatoare știutoare de carte: 'Nefta lui Loghin' (18), 'Sofia lui Lăică' (9) și 'Băciocoaia' (3) sunt cele mai bune informatoare ale noastre". (idem, p. 171–172)

Nu am găsit în arhiva Ștefaniei Cristescu, cel puțin pentru moment, decât câteva fișe datând din campania 1929: două fișe ale ei, două fișe ale lui I. Samarineanu, o fișă a Dochiei Ioanovici și o fișă nedatată, ștampilată Emil Czervenca în care apăreau numerotările caracteristice de îndosariere utilizate în campania din 1929. Le reproducem întocmai, menținând „stilul" diverșilor autori:

„ELISAFTA MOISE SOCACIU de 38 ani, nu știe carte/ Spiritual: rituri – *Interdicțiuni în legătură cu mortul*. Dacă te duci la mort și privești sau atingi mortul, când te întorci acasă nu poți să torci și nici nu poți să te duci la șezătoare până nu-l îngroapă ca să te poți spăla pe mâini. Altfel capeți amorțeala mortului. I. Samarineanu, 20/7/1929.
Inf. PARASCHIVA MOCANU. *Folklor*. E bine să te freci cu pământu după mort, ca să nu-ț amorțască mânili. Ștefania Cristescu, 12 august 1929.
PARASCHIVA MOCANU, 73 ani. Spiritual: rituri. *Practici magice*. Întrebând-o dacă se poate tămădui prin descântec paraliticul Matei Socaciu, a spus: „L-o pocit lucrul slab și nu se poate descânta. I-o luat puterea." I. Samarineanu, 19/7 1929.
NICOLAE FOGOROȘ. Fost rotaș [?], 28 ani, știe carte. Obiceiuri. *Rit med[ical] animale*. E cunoscut obiceiul ca vitele care au insecte să fie stropite cu apa în care a fost fiartă rădăcină de *steregoaie* – probabil o plantă medicinală. Dochia Ioanovici, 22.VII.1929.
Inf. VASILE SOFONEA, 73 ani. Folklore. *Măiestrele*. Dacă ai o ghită de cal tinără, apăi i să-mpletește coama sângură. Sara o fo' coama frumoasă și dimineața e-mpletită. Să zâce atunci că vin măiestrele. Măiestrele sânt slujnicile lui Alisandru. Iele-au băut apă vie de-a lui Alisandru împăratu și de-atunci nu mai mor. Elea umblă pe sus. Ștefania Cristescu, 5 august 1929.
PARASCHIVA MOCANU, 72 [ani]. Șarpele nu poate muri decât la asfințit. Până atunci tot mișcă din codiță. Cine omoară un șarpe, moare și el.
Unsoarea de șarpe nu otrăvește, ie bună de vindecat. [Boreasa povestește un caz: o femeie voia să scape de bărbatul ei și i-a pus grăsime de șarpe în mâncare. În loc să-l otrăvească, l-a făcut mai sănătos și l-a vindecat și de orbire. N-am putut distinge dacă P. Mocanu înțelegea o vindecare de orbire sau numai o creștere a puterii vizuale. Ea spunea că bărbatul „otrăvit" spune către femeie, 'te-am văzut în cutare și cutare loc'.]. Emil Czervenca."

În 1929 se practica încă obiceiul darului de fișe către colegii monografiști preocupați de problema abordată în cadrul acestora.

Fișele citate aduc, pe lângă numele altor culegători, ceva din temele și chiar vocea informatorilor cu care s-a stat de vorbă în anul 1929.

Putem studia o campanie monografică (a) interesându-ne de grupul celor care au efectuat culegerea, cu toate operațiile pe care aceasta le comportă (contactul inițial cu autoritățile locale, statistică, fotografiere, gospodărire a grupului la fața locului, conducere a operațiilor de redactare etc.) sau (b) parcurgând materialele antume și postume, redactate în formă finală (cu modul lor de difuzare) sau sumar, ori constând în note de teren, spre a vedea temele abordate, temele care au rămas necercetate etc. Putem însă, și lucrul a fost făcut mult mai rar, încerca să vedem cum se prezenta grupul informatorilor, al sătenilor întâlniți sau selectați de monografiști, care îi erau preocupările, care utilitatea și statutul în sat, urmărind proveniența lor locală sau de aiurea, știința lor de carte, experiențele lor formatoare, vocea lor. Este ceea ce materialul găsit în arhiva Ștefaniei Cristescu ne-a permis să întrezărim pentru campania monografică din anul 1929.

Providence, R.I., 11 ianuarie 2020

Note:

1. *Picioici*: cartofi.
2. *Mustră*: strigă.
3. *Borească*: stăpâna casei, gospodină.
4. *Păpuci*: pantofi.
5. Șt. Cristescu se referă la campania din 13 iulie–16 august 1929.
6. *Glajă*: sticlă.
7. *Drugană*: bivoliță.
8. *Bătaie*: război.
9. *Chendeală*: lăuză.

Bibliography:

Cristescu Golopenția, Ștefania. "Chestionarul pentru studiul credințelor, practicilor și agenților magici în satul românesc" ["The Questionnaire for the Study of Beliefs, Practices and Agents of Magic in the Romanian Village"], SR, I.4 (1936): 36–38.

Cristescu Golopenția, Ștefania. *Credințe și rituri magice* [Beliefs and Magical Rituals], Bucharest: I.Ș.S.R., 1944.

Cristescu Golopenția, Ștefania. *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* [The Household in Popular Beliefs and Magical Rituals of Women in Drăguș (Făgăraș)]. Bucharest: Institutul de Științe Sociale al României, 1940.

Cristescu Golopenția, Ștefania. *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* [The Household in Popular Beliefs and Magical Rituals of Women in Drăguș (Făgăraș)]. Bucharest: Paideia, 2002.

Cristescu-Golopenția. *Sporul vieții. Jurnal, studii, corespondență*. Bucharest, Paideia, 2007.

Golopenția, Anton. *Rapsodia epistolară II.* Bucharest: Editura Enciclopedică, 2010.

Golopenția, Sanda. "Cercetările din 1938–1939 ale Ștefaniei Cristescu Golopenția" ["The Research of Ștefania Cristescu Golopenția in 1938-1939"] in Anuarul Muzeului etnografic al Moldovei [The Yearbook of the Ethnographic Museum of Moldavia], XVII, (2017): 75–100.